

פעולות ביקורת

באגף כלכלה, משק ונכסים ובשירותי ההנדסה נערכה ביקורת על ניהול המחסנים ועל ניהול הרכב. באגף כלכלה, משק ונכסים נבדקו דרכי הרכישה של שרוולי נייר. במחלקת הכספים והחשבונות נבדקו המאזן ליום 31.3.1968 והדו"ח הכספי לשנת 1967/68.

מדריך הטלפון

מדריך הטלפון לשנת 1968, שהופץ בין המנויים בפברואר אותה שנה, עורר תלונות מרובות מצד הציבור במיוחד: האותיות זעירות ומאמצות את עיני המעיין בו; הדפוס על מספר לא קטן של עמודים לא נקלט יפה; מבחינה גיאוגרפית חולקו שמות המנויים רק לפי 11 אזורי חיוג, כשאזור חיוג מקיף יישובים עירוניים גדולים ומרוחקים זה מזה. עניין התלונות נדון בהרחבה גם בכנסת בעקבות שאילתות שהוגשו לשר הדואר.

הכנת המדריך היא בידי יחידת העריכה שבמסגרת שירותי הטלפון. עד שנת 1967 ריכזה יחידת העריכה את השינויים ואת התוספות לקראת עריכת מדריך חדש באחד מעותקי המדריך הקיים. ההדפסה הייתה כרוכה בעבודות הגהה רבות, וההכנה נמשכה כשבעה חודשים. ביום פרסום המדריך החדש לא היו כלולים בו כל השינויים וההוספות שהתהוו בתקופת ההכנה.

המדריך לשנת 1968 הוכן על ידי צילום כרטיסי המנויים ולפי שיטת הדפסה חדשה. לשם כך ייבאו הדואר במאי 1966 מצלמה במחיר של \$ 45,000 בקירוב והמדפיס הממשלתי מכוונת במחיר של כ-\$ 120,000. הושגו מספר יתרונות: תקופת ההכנה התקצרה לארבעה חודשים, ובמקביל צומצם פער העדכון; שגיאות הדפוס נתמעטו.

הביקורת העלתה, שהפגמים בטיב המדריך לשנת 1968, כפי שהם משתקפים בתלונות, אינם מתחייבים מהשיטה החדשה, אלא מאופן הפעלתה ומדרכי העריכה של המדריך. לאחר הופעתו נתברר, שחוסר האחידות בהדפסה נגרם מכך, שהנייר, שעליו הודפס המדריך, לא התאים. המדריך הודפס באותיות זעירות, כי אותיות כרטיסי המנויים הוקטנו לצורך הצילומים. אמנם הושג על ידי כך צמצום היקף המדריך, אך הדואר לא בדק מבחינה אופטית את הגבול הרצוי להקטנה.

ביולי 1968 החליט הדואר, שהמדריך לשנת 1969 יוכן לפי שיטה משולבת: שמות המנויים יצולמו כמקודם, אולם החומר יועבר להדפסה באמצעות שלב ביניים של שיטת סדר עופרת. שיטה זו תגרור עבודות הגהה מרובות של שמות ומספרים. הוצאות ההדפסה יוגדלו אגב כך במאות אלפי ל"י. לא נקבע מועד הפעלת המדריך החדש; לדברי משרד הדואר היא צפויה ליוני 1969.

חשבונית טלפון בדבר שיחות מקומיות

משרד הדואר שולח מדי חודשיים כ-278,000 חשבוניות טלפון למנויים בכל הארץ. בחשבוניות מחויבים המנויים עבור דמי שכירות ושיחות (מקומיות, בינעירוניות, ובינלאומיות) ועבור שירותים חד-פעמיים: התקנת טלפון ועוד. ההכנסה משיחות מקומיות בשנת 1967/68 הסתכמה ב-110 מיליון ל"י בקירוב.

בעקבות כל משלוח חשבוניות מתקבלות יותר מאלף השגות על חיוב בשיחות מקומיות, לרבות שיחות בינעירוניות בחיגוי ישרי. מספר ההשגות הוא בממוצע 5 על 1,000 חשבוניות. הטיפול בהשגות נמצא בידי המשרדים המחייבים של שירותי הטלפון. הדואר נוהג לזכות את המנוי, אם נראה לו שההשגה הוגשה בתום לב. סכום הזיכויים מסתכם לפי אומדן הביקורת ב-200,000 ל"י לשנה.

1. ההשגות ביחס למספר חשבוניות הנשלחות בכל תקופת חשבון אינן מרובות. זיכוי חשבונית בעקבות השגה נעשה בדרך כלל לאחר עריכת בדיקה השוואתית אל חשבוניות המשיג מתקופות קודמות. הזיכוי הוא חד-פעמי ואינו בסכום ניכר. כשההשגות חוזרות, נבדק המונה של המנוי, בדרך כלל על ידי הרכבת מכשיר מיוחד למונה; תוצאות הבדיקה היא בסיס לזיכוי או לדחיית ההשגה.

2. הטיפול ב-27% מההשגות נמשך מעל לשלושה חודשים. מתלונות, שנלקבלו במשרד מבקר המדינה בנושא זה, מתברר, כי בעיקר הן נסבו על הטיפול הממושך בבירור ההשגה. עד סוף שנת 1968 היה המחסור במכשירים לבדיקת תקינותם של המונים אחת הסיבות לטיפול הממושך.

בינואר 1969 הודיע משרד הדואר למשרד מבקר המדינה, שמונתה ועדה לבדיקת תהליך הטיפול בהשגות על חיובים בעד שיחות מקומיות.

הדו"חות הכספיים לשנת 1967/68

להלן המאזן ליום 31.3.1968 וחשבון הרווח וההפסד של הדואר לשנת 1967/68, כפי שסוכמו על ידי משרד הדואר ורוכזו על ידי משרד מבקר המדינה, והסברים לדו"חות הכספיים.

מאזן מרוכז של הדואר ליום 31.3.1968

בהשוואה ליום 31.3.1967 (בל"י)

31.3.1967	31.3.1968	פסיב	31.3.1967	31.3.1968	אקטיב
96,993,299	116,441,243	התחייבויות שוטפות	101,896,496	119,918,991	רכוש שוטף
435,296,177	514,731,252	התחייבויות לזמן ארוך - החשב הכללי	543,308,922	650,905,264	רכוש קבוע
112,915,942	139,651,760	הון עצמי-השקעות המדינה			
645,205,418	770,824,255	סה"כ	645,205,418	770,824,255	סה"כ

בשנה הנסקרת הוסיף ההון המושקע לגדול, אולם קצב הגידול הואט גם בשנה זו: הגידול הגיע ל-125.6 מליון ל"י — 19.5% לעומת 23% בשנת 1966/67 ו-35% בשנת 1965/66.

להלן נתונים על מקורות המימון לתוספת ההשקעה בהשוואה לאלה של שנת 1966/67.

1966/67	1967/68	1966/67	1967/68	
ב-%		במליוני ל"י		
85.2	63.2	102.2	79.3	השקעות תקציב הפיתוח
2.6	12.7	3.1	15.9	הון חוזר מהתקציב הרגיל
(3.3)	2.9	(4.0)	3.6	הגדלה (או הקטנה) של חובות הדואר בחשבונות חו"ז
15.5	21.2	18.6	26.8	עודפי ההכנסה על ההוצאה
100.0	100.0	119.9	125.6	ס"ה

השקעות האוצר קטנו בשנה הנסקרת בסך 10.1 מליון ל"י: מצד אחד קטנו ההקצבות מתקציב הפיתוח בסך 22.9 מליון ל"י (מ-102.2 מליון ל"י ב-1966/67 ל-79.3 מליון ל"י ב-1967/68); ומצד אחר עלו ההקצבות מהתקציב הרגיל ב-12.8 מליון ל"י (מ-3.1 מליון ל"י ב-1966/67 ל-15.9 מליון ל"י ב-1967/68).

חלק האוצר במימון כלל ההשקעות הצבורות במשך השנים קטן במקצת, מ-79.7% ב-1966/67 ל-79.1% ב-1967/68, דבר המשתקף בטבלה דלהלן.

1966/67	1967/68	
במליוני ל"י	במליוני ל"י	במליוני ל"י
100.0	770.8	מקורות המימון
2.8	21.7	ס"ה ההון המושקע
97.2	749.1	אשראים מספקים ומקדמות מלקוחות
17.5	139.7	ס"ה השקעות המדינה
79.7	609.4	עודף צבור של ההכנסה על ההוצאה
		ס"ה אוצר המדינה
67.5	514.7	הלוואות האוצר ניתנו:
12.2	94.7	למימון השקעות
79.7	79.1	להון חוזר

הערות על המאזן

אקטיב

הרכוש השוטף — 119,918,991 ל"י

ערכו של הרכוש השוטף ליום 31.3.1968 גדל ב-18.1 מליון ל"י (17.7%) לעומת ערכו ליום 31.3.1967.

הטבלה הבאה מראה את השינויים, שחלו בהרכב הרכוש הנ"ל (במליוני ל"י).

עלייה (ירידה)	31.3.1967	31.3.1968	
2.1	3.3	5.4	קופה ובנקים
14.1	61.4	75.5	מלאי
3.4	31.9	35.3	חייבים
(1.5)	5.2	3.7	מפרעות לספקים וסחורות בדרך
18.1	101.8	119.9	סה

הרכוש הקבוע — 650,905,264 ל"י

הרכוש הקבוע גדל גם בשנה הנסקרת, ב-107.6 מליון ל"י (19.8%). עיקר ההשקעות נעשו בפיתוח רשת הטלקומוניקציה.

להלן הפירוט לפי מקורות המימון וסוגי ההשקעות (במליוני ל"י).

השקעות מתקציב הפיתוח			
	103.2		טלקומוניקציה
	2.8		שירותי הדואר ובית הספר לבוק
	0.4		מחסנים ומוסכים
	1.6		שירותי שידור וטלוויזיה
109.2	1.2		המחשב האלקטרוני
השקעות מהתקציב הרגיל			
	8.0		מכשירי טלפון ואביזרים
		1.5	מכוניות וכלי רכב אחרים
10.3	2.3	0.8	אינוונטר משרדי
השקעות במימון גורמי חוץ			
9.3			השקעות ברוטו
128.8			בניכוי פחת לשנה הנסקרת
21.2			סה השקעות נטו
107.6			

פ ס י ב

ההתחייבויות השוטפות — 116,441,243 ל"י

חובות הדואר בחשבונות שוטפים גדלו ב-19.5 מליון ל"י (20%).

להלן הפירוט (במליוני ל"י).

עלייה	31.3.1967	31.3.1968	
15.9	78.8	94.7	החשב הכללי — חשבון שוטף
2.5	14.5	17.0	חובות לגורמי חוץ
1.1	3.6	4.7	פקדונות
19.5	96.9	116.4	סה

הגידול בחובות השוטפים נבע מהרחבת פעולות הדואר — דבר הבא לידי ביטוי גם לגבי הנכסים השוטפים: בשנה הנסקרת גדל ערכם ב-18.1 מליון ל"י (17.7%).

עוד מתברר מהנתונים, שחל גידול בולט בחוב הדואר לחשב הכללי תמורת הון חוזר (15.9 מליון ל"י). אולם חלקו של החוב השוטף בכלל אמצעי המימון נשאר כמעט יציב — 12.3% בסוף 1967/68 לעומת 12.2% בסוף 1966/67.

התחייבויות לזמן ארוך — 514,731,252 ל"י

הסכום הוא יתרת חוב הדואר לאוצר בעד השקעות המדינה בפיתוח שירותי משרד הדואר. החוב גדל בשנה הנסקרת ב-79.4 מליון ל"י — 18.2%. הגידול קטן מזה שבשנה הקודמת (102.2 מליון ל"י — 30.8%); הסיבה העיקרית לכך, שעלה בידי הדואר להגדיל במידה ניכרת את חלקו של ההון העצמי במימון תוספת ההשקעה.

העודף הצבור של ההכנסה על ההוצאה — 139,651,760 ל"י

העודף הצבור גדל בשנה הנסקרת ב-26.8 מליון ל"י כדלהלן (במליוני ל"י).

8.5	רווח
10.3	השקעות מהתקציב הרגיל
9.3	השקעות מגופים ממשלתיים אחרים
28.1	גידול ברוטו
בניכוי תיקון לגבי השנים הקודמות:	
	ערך ההשקעה במניות חברת קומסט, שנחשב לראשונה
	כהשקעה מכספי ההון העצמי, הועבר לחשבון ההשקעות
1.3	שנעשו מהלוואות האוצר
26.8	גידול נטו

להלן (בעמ' 201) חשבון תפעול וחשבון רווח והפסד לשנת 1967/68 בהשוואה לשנת 1966/67 (בל"י) והערות על חשבונית אלה.

אומדן ההכנסה, לפי התקציב שאושר ל-1967/68, נקבע ב-280.5 מליון ל"י; למעשה הגיעה ההכנסה הכוללת (מתפעול, מהחזרת הוצאות ומדיבינדה) לסך 262 מליון ל"י — כ-18.5 מליון ל"י פחות מהאומדן. הפער בין האומדן להכנסה בפועל נובע בעיקר מהנמכת התעריף להתקנת טלפונים

אומדן ההוצאה נקבע בתקציב הרגיל לשנה הנסקרת ב-280.5 מליון ל"י; ההוצאה בפועל הייתה 253.5 מליון ל"י כדלהלן (במליוני ל"י).

182.3	הוצאות תפעול
35.0	תמלוגים לאוצר
36.2	ריבית
253.5	סה

אף כי ההכנסה בפועל נפלה מהאומדן, התהווה רווח בסך 8.5 מליון ל"י, שהועבר לאוצר כהחזרת הלוואות על חשבון השקעות. השוואה של חשבון תפעול ל-1967/68 לזה של 1966/67 מראה, שההכנסה ב-1967/68 עלתה ב-24.2 מליון ל"י על זו שב-1966/67.

חשבון תפעול וחשבון רווח והפסד לשנת 1967/68

בהשוואה לשנת 1966/67 (בל"י)

רווח (גרעון) תפעולי		הוצאה		הכנסה		חשבון תפעול
1966/67	1967/68	1966/67	1967/68	1966/67	1967/68	
(7,521,033)	(5,849,396)	47,392,578	49,075,291	39,871,545	43,225,895	שירותי הדואר
4,770,252	5,048,118	2,252,490	2,600,305	7,022,742	7,648,423	השירות הבולאי
1,461,149	4,992,917	16,227,639	20,173,309	17,688,788	25,166,226	מברקה
68,071,283	73,789,406	95,385,105	101,437,401	163,456,388	175,226,807	טלפונים, כולל התקנות
13,878	22,130	4,436,951	5,217,707	4,450,829	5,239,837	בנק הדואר
—	—	3,628,002	3,800,000	3,628,002	3,800,000	גביית בשביל משרדים אחרים
66,795,529	78,003,175	169,322,765	182,304,013	236,118,294	260,307,188	ס"ה

1966/67		1967/68		1966/67		1967/68		חשבון רווח והפסד
								זכרות
								רווח מתפעול — ברוטו
29,208,338	36,220,611	תשלום רבית על הלוואות להשקעות והון חוזר		66,795,529	78,003,175			
				(31,063,000)	(34,988,800)			בניכוי תמלוגים
13,878	22,130	העברת רווח בנק הדואר לקרן שמורה		35,732,529	43,014,375			רווח מתפעול — נטו
1,000,000	—	הפרשה מיוחדת לקרן החלפת רכב ישן		1,107,878	1,492,526			החזרת הוצאות משנים קודמות
106,618,191	8,561,665	רווח נקי		—	297,505			הכנסות ממניות קומסט
36,840,407	44,804,406	ס"ה		36,840,407	44,804,406			ס"ה

(1) לסילוק הלוואות שנתקבלו מהאוצר.

מחסני הדואר

משרד הדואר מחזיק במחסנים מרכזיים בשלוש הערים הגדולות. שווי המלאי בהם לסוף מארס 1968 היה כדי 76 מליון ל"י; ההיקף הכספי של הניפוק בשנת 1967/68 היה בסך כ-80 מליון ל"י. נוסף על המחסנים המרכזיים מחזיק משרד הדואר במחסני עבודה, שדרכם מנופקים הטובין למקומות העבודה. רוב הטובין מנופקים ממחסנים מרכזיים לשירותי ההנדסה.

להלן נתונים על ההיקף הכספי של טובין, שנופקו מהמחסנים בשנים 1964/65 עד 1967/68, שבהם בוצעו על ידי משרד הדואר עבודות פיתוח בהיקף רב, ונתונים על שווי המלאי במחסנים לסוף כל אחת מאותן שנים (באלפי ל"י).

ס"ה המלאי ליום 31 במארס	ניפוקים ממחסני הדואר לשירות במשך השנה	יחס המלאי לניפוק
1964/65	53,535	81%
1965/66	61,632	60%
1966/67	57,633	61%
1967/68	76,009	95%

מחסני הדואר המרכזיים נבדקו לאחרונה בשנת 1962. ממצאי הביקורת סוכמו בדו"ח שנתי 13 (עמ' 305). עניין הפיקוח על מחסני הממשלה שימש נושא לביקורת בשנת 1966, ראה דו"ח שנתי 17 (עמ' 72). ניהול טובין במחסני עבודה של הדואר נבדק בשנת 1965, וממצאי הביקורת סוכמו בדו"ח שנתי 16 (עמ' 167); בדיקת מעקב נערכה בשנת 1966, ראה דו"ח שנתי 17 (עמ' 192).

בחודשים אפריל עד ספטמבר 1968 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת חוזרת על ניהול מחסני הדואר. במיוחד נבדקו: סדרי עיתוד המלאי; סדרי רישום; פיקוח על תנועת מלאי; טיפול בטובין, שאינם ראויים עוד לשימוש. הביקורת נערכה במחלקת האפסנאות ומחסנים של משרד הדואר, בשלושת המחסנים המרכזיים וב-13 מבין 30 מחסני העבודה.

עיתוד מלאי

בשנים 1964/65 עד 1967/68 גדל המלאי במחסני הדואר ב-42%: מ-53.5 מליון ל"י ב-31.3.1965 ל-76 מליון ל"י ליום 31.3.1968; היקף הניפוק לשירותים גדל באותה תקופה ב-21% מ-66 מליון ל"י בשנת 1964/65 ל-80 מליון ל"י בשנת 1967/68.

1. בהתחשב בהוצאה הגדולה, הכרוכה בהחזקת מלאי, גם מבחינת הריבית על ההשקעה ברכישת הטובין גם מבחינת דמי הניהול, מהצורך היה שהנהלת הדואר תתחד את המלאי לפי נתונים בדוקים על צריכת טובין לסוגיהם. מבקר המדינה בדו"חות השנתיים עמד על החשיבות שבעיתוד מלאי על-פי מכסות מירביות ומזעריות, כדי למנוע עיכובים באספקה ליחידות צורכות, השקעות יתר והתיישנות מלאי.

— משרד הדואר עיתוד רק חלק מסוגי הטובין שבמלאי. מבין כ-20,000 פריטים נקבעו מכסות מזעריות ל-380 בלבד, המהווים כ-30% משווי הטובין במחסנים. אמנם לגבי מרבית הפריטים, שבהם משתמש משרד הדואר לעבודות פיתוח, אין מקום לקבוע מכסות מירביות

ומועצות, אולם פריטים רבים משמשים הן לעבודות פיתוח והן לתחזוקה, וניתן היה לקבוע מכסות גם לגביהם. בהעדר עיתוד נצטבר בחלק מהפריטים מלאי גדול, שהיה ללא תנועה משך שנים, או שהתנועה בו הייתה מועטה:

ב-31.3.1968 היו במחסני הדואר פריטים ללא תנועה, שכל אחד מהם היה בשווי מעל ל-1000 ל"י, בהיקף כספי כ-4.5 מיליון ל"י; ב-3.3 מיליון ל"י, שלא הייתה בהם תנועה משנה וחצי עד שלוש שנים; ב-1.2 מיליון ל"י, ללא תנועה, משך ארבע שנים ומעלה.

בדצמבר 1968 הודיע משרד הדואר, שעם הפעלת המחשב האלקטרוני יעותר המלאי לפריטיו — להוציא אותם פריטים הנחוצים לעבודות פיתוח, שבחלק מהם מהנמנע לקבוע מכסות.

2. בהתאם לתכניות לפיתוח רשת הטלפונים והצרכים לתחזוקה ולעבודות שוטפות, מומינה מחלקת האפסנאות ומחסנים של משרד הדואר מחו"ל, מדי שנה כבילים לסוגיהם, ציוד למרכוזות טלפון וציוד אחר. משלוחי הציוד מגיעים למחסנים המרכזיים במחוזות בהתחשב בעבודות העומדות להיות מבוצעות במחוזות.

— נמצאו מקרים שבהם עלו הכמויות שהוזמנו בהרבה על הצריכה:

(א) מבין כ-50 מסוגיהם העיקריים של כבילים שבשימוש משרד הדואר בדקה הביקורת את סבירות הכמות שבמלאי של 20, ששווי הוא קצת מעל ל-4 מיליון ל"י, ומצאה, שכמויות הכבילים, שהוחזקו במחסנים המרכזיים, לא עמדו ביחס סביר לצריכה. במקרה אחד נתקבלו בשנת 1955 במחסנים המרכזיים כ-8,000 מ' כבילים, שסיפקו את דרישות הדואר למשך תקופה של כ-13 שנה. בשנים 1960 ו-1961 לא הייתה כלל צריכה של כבילים אלו. במועד הביקורת — אוגוסט 1968 — נמצאו עוד במלאי 500 מ'.

(ב) במחסנים נמצא ציוד למרכוזות טלפון בשווי של כ-800,000 ל"י, שנתקבל בחלקו עוד בשנת 1963 ובחלקו בשנים 1965 ו-1966 לשם הרחבת מרכוזות, אך עד סוף 1968 לא נעשה בו שימוש.

(ג) בשנת 1964/65 הוזמן המשרד מחברה מקומית 1,100 מערכות ממסרים מעגליים דו-שיתופיים, ששימשו את צרכיו עד סוף שנת 1965/66. בשנת 1966/67 הוזמן המשרד 2,510 מערכות נוספות, מזה צרך באותה שנה 510 בלבד. אף כי היה מלאי של 2000 מערכות, הוזמן המשרד בשנת 1967/68 עוד 1,990; באותה שנה לא היתה כל דרישה לפריט זה. מלאי המערכות ל-31.3.1968 היה 3,900 בשווי של 300,000 ל"י — כמות שיש בה, על פי נסיון הצריכה בעבר, כדי להספיק לשמונה שנים.

(ד) במקרה אחד נתברר לאחר קבלת הציוד, שאין הוא מתאים לדרישות: במחסן המרכזי בחיפה נמצאו 2,394 קופות לטלפונים ציבוריים בשווי של כ-238,000 ל"י, שהוזמנו מחוץ לארץ בשנת 1965. ושהגיעו בשנת 1966. הנהלת הדואר עיכבה את התקנת הקופות, כי נתברר שקודם לכן על בתי המלאכה של משרד הדואר להתקין בתאי הטלפון מסילות מיוחדות — עבודה הנמשכת זמן ניכר וכרוכה בהוצאה לא קטנה. עד מועד סיום הביקורת לא הוכנסו הקופות לשימוש.

רישום תנועת המלאי

תנועת המלאי נרשמת במשרד הדואר בשלושה מקומות: במחסנים נרשמת התנועה הכמותית של הטובין בעת קבלתם במחסן וניפוקם; במדור החשבונות של מחלקת האפסנאות ומחסנים נרשמת הכמות והשווי על פי שוברי קבלה וניפוק ובמחלקת הכספים

והחשבונות של הנהלת הדואר נרשם רק השווי על פי דו"חות חודשיים של מחלקת האפסנאות ומחסנים.

— הביקורת בדקה 1,500 משלוחי טובין, שהם כמחצית המשלוחים, שנתקבלו במחסנים בשנים 1966 עד 1968. 30% מהמשלוחים שנבדקו נרשמו במחסנים באיחור של למעלה מחודש לאחר קבלתם במחסן — איחור שבכמה מקרים הגיע לכדי שישה חודשים.

— מדור החשבונות של מחלקת האפסנאות פיגר כדי חודש וחצי בהעברת הדו"חות החודשיים למחלקת הכספים והחשבונות.

הפיגורים ברישום ובדיווח מקשים את הפיקוח על המצאי ומוציאים מכלל אפשרות השתקפות המלאי בספרים בערכו הנכון; הם מנעו גם קיום סדרי בידוק בהתאם לכללי המינהל התקין.

ניפוק טובין למקומות עבודה

מדי שנה בשנה מנפקים מחסני הדואר המרכזיים כמויות גדולות של טובין למחסני העבודה לצורך ביצוע העבודות השוטפות ועבודות פיתוח של שירותי ההנדסה. לאחר ניפוקם מהמחסנים המרכזיים מוחזקים הטובין במחסני עבודה, ומשם הם מועברים לאתרים קרובים למקומות העבודה.

שווי הטובין, שנופקו ממחסני הדואר המרכזיים לשירותים, היה בשנת 1967/68 כדי 80 מליון ל"י. כ-9 מליון ל"י (11%) למחוז ירושלים והדרום, כ-52 מליון ל"י (66%) למחוז תל אביב והמרכז וכ-19 מליון ל"י (23%) למחוז חיפה והצפון.

1. בדיקת סדרי ניפוק הטובין למחסני העבודה העלתה:

— הנהלים לניפוק טובין למחסני העבודה במחוז תל אביב והמרכז, שאליהם נופקו כאמור 66% מכמויות הטובין לשירותי ההנדסה, לא היה בהם כדי להבטיח, שהכמות שנופקה מהמחסן המרכזי אמנם נתקבלה בפועל ושחיוב השירותים בגין הטובין תואם את המציאות מבחינת סוג העבודה והיקפה.

— במקרים רבים לא עמדו מזמיני הטובין על כך, שלטובין, שנופקו מהמחסן, יילווה העתק הזמנה חתום בידי המחסנאי בציון הכמות שנופקה; האחראים על יחידות הביצוע לא וידאו שהכמויות שצוינו בהודעות החיוב היו אלו שנתקבלו בפועל, וגם לא בדקו, אם היו נחוצות; הנהלת החשבונות של שירותי ההנדסה לא ערכה בדיקה השוואתית של הנתונים בהזמנות אל אלה שבהודעות החיוב של האפסנאות.

— חוסר פיקוח על הכמויות המנופקות, במיוחד אי-השוואת הנתונים במסמכים השונים (העתק ההזמנה של מקבלי הטובין והודעת חיוב של מדור החשבונות של האפסנאות), יצר את התנאים למעשי גניבה בהיקף של כמה מאות אלפי ל"י ממחסני הדואר בתל אביב, שנתגלתה בנובמבר 1967. נגד חלק מן החשודים הוגשו כתבי אישום על עבירות שוחד, זיוף וגניבה. עד מועד סיום הביקורת לא נערך המשפט.

בדצמבר 1967 מינה החשב הכללי ועדה, שתציע נוהל למחסני הדואר, שיהא בו כדי להבטיח פיקוח נאות על ניפוק טובין מהמחסנים ועל צריכתם. ביולי 1968 הציעה מחלקת אפסנאות ומחסנים על פי המלצות הוועדה נוהל, שיחייב בדיקות השוואתיות עם ניפוק ציוד וחומרים מהמחסן המרכזי. מילוי אחרי הנוהל יאפשר, לדעת הביקורת, יתר פיקוח על ניפוק הטובין והשימוש בהם. במחוזות ירושלים והדרום, חיפה והצפון הופעלו למעשה השינויים, שהוצעו לפי נוהל זה; לעומת זאת, במחוז ת"א המרכז הוא עוד לא הופעל.

2. בסוף 1968 היו במשרד הדואר 30 מחסני עבודה: 10 במחוז ירושלים והדרום, 12 במחוז ת"א והמרכז, ו-8 במחוז חיפה והצפון.

בדיקה, שנערכה בשנת 1965, ובבדיקות מעקב, שנערכו בשנת 1966, נמצאו ליקויים בתנאי האחסון והבטיחות; ברישום תנועת הטובין הראויים לשימוש; ובניפוק הטובין לעבודה. בעקבות הביקורת קבע משרד הדואר באוקטובר 1966, שבמחסני העבודה יונהגו שיטות רישום ממוכנות ויוצאו נוהלי פיקוח על צריכת טובין.

בדיקה חוזרת, שנערכה ב-1968 באפסנאות הדואר וב-13 מחסני עבודה, העלתה, שחלה התקדמות מועטת בלבד:

— מבין 30 מחסני העבודה, הונהגו שיטות רישום ממוכנות רק ב-6: 4 — במחוז תל אביב, 2 — במחוז חיפה; אשר ליתר המחסנים ברובם לא נוהל כלל רישום תנועת מלאי.

— המחסנים, שמאוחסן בהם ציוד רכימות ויקר ערך, לא מוקמו במבנים מתאימים לאחסון טובין; ברובם שוררים תנאי צפיפות; אחדים לא צוידו במכשירי כיבוי; אחדים חשופים לפריצות:

(א) כמחסן עבודה בדרום הארץ, המנפק טובין לביצוע עבודות ל-5 ישובים באיזור, משמש חדר, שגודלו כ-60 מ² וחצר. בחדר מאוחסנות בצפיפות כמויות ניכרות של ציוד למרכוזות טלפון להתקנת טלפון ולטלפרינטרים. בעת הביקורת היתה בחדר גם חבית גדולה מלאת נפט, ולא היו בו מכשירי כיבוי. ציוד רב הוחזק גם בשטח שבחצר, שגדר התיל שלה הייתה פרוצה בכמה מקומות. לפי אומדן הביקורת, שווי הציוד, שהיה מונח באותו זמן בחצר, הגיע לכ-750,000 ל"י. במחסן זה אירעו בשנים האחרונות כמה פריצות; על חלק מהן נודע למחסנאי רק לאחר שנתפסו הפורצים על ידי המשטרה, והוא הוזמן לבוא לתחנת המשטרה, כדי לקבל חזרה את הציוד הגנוב. אמנם, מאז יוני 1968 מופקדת שמירה על הטובין שבחצר, אולם היא לא מנעה הישנות של פריצות; בתחילת יולי 1968 נגנבו 4,100 מ' כביל בשווי של כ-38,000 ל"י.

(ב) כמחסן עבודה במרכז הארץ המנפק טובין למקומות העבודה בשלושה ישובים משמש חדר קטן שגודלו כ-20 מ² ושתי חצרות. לפי אומדן הביקורת מגיע שווי המלאי במחסן על שלוחותיו לכ-520,000 ל"י. בשטח המחסן הוחזקו בתנאי צפיפות ציוד טלפוני וחטי הארקה. ציוד מסוג אחר אוחסן בשתי החצרות. עוד נמצא ציוד רב מפוזר בשלושה מגרשים שאינם מגודרים ואינם שמורים.

(ג) כמחסן עבודה אחר במרכז הארץ המנפק טובין למקומות עבודה באיזורו משמש מבנה ישן, ששטחו כ-36 מ², והמצוי במרכוז של העיר. במחסן אוחסנו מכשירי טלפון וציוד טלפוני אחר, חוטי נחושת וחטי הארקה. ציוד רב מסוגים אחרים היה מונח בחצר קטנה פתוחה ובשני מגרשים פתוחים, רחוקים זה מזה וממבנה המחסן ואינם שמורים. לפי אומדן הביקורת הגיע שווי המלאי שבשני המגרשים לכדי 317,000 ל"י.

— הטובין לביצוע עבודות פיתוח רשת הטלפון, להתקנת מכשירים בבתי מגויים ולתחזוקה מנופקים על ידי האחראים למחסני העבודה לעובדים, שהורשו על ידי מהנדסי המחוז למשוך טובין מהמחסנים. כלל המורשים בכל הארץ מגיע לעשרות. בשירותי ההנדסה בתל אביב ובחיפה אינו מופעל פיקוח על כך, שכמויות החומרים שנצרכו בעבודות אכן חפפו את הכמויות שנופקו.

טובין שאינם ראויים לשימוש

יחידות ההנדסה העוסקות בפיתוח רשת הטלפון מחזירות מדי פעם בפעם למחסנים טובין — כבילי-נחושת, חוטי נחושת ופסולת מתכות — שאינם ראויים עוד לשימוש: מיעוטם עודפים לאחר ביצוע העבודה; רובם טובין לאחר השימוש, בעיקר כבילים מפורקים מקווים ישנים. כשהעבודה נעשית בירושלים, בתל אביב ובחיפה, מוחזרים הכבילים ממקומות העבודה ישירות למחסנים המרכזיים. כשהעבודות נעשות מחוץ לשלוש הערים, הם מוחזרים למחסנים המרכזיים דרך מחסני העבודה. בשנים 1966/67 ו-1967/68 הצטברו בשלושת המחסנים המרכזיים למעלה מ-1,200 טונות של כבילים, הכבילים בחלקם העיקרי עשויים נחושת. המחיר לטון פסולת חוטי נחושת היה בתחילת שנת 1968 כ-3,000 ל"י.

מזה שנים מספר פועלת במשרד הדואר ועדה מתמדת לחיסול בלאי, בהתאם לתקנות הכספים והמשק של החשב הכללי (תכ"ם), שמונתה על ידי הנהלת המשרד. הוועדה קובעת, אלו מבין הטובין, שאינם ראויים לשימוש יימכרו, ואלו — כשאפסו הסיכויים למכירתם — יושמדו. המכירות נערכות בדרך כלל באמצעות מחלקת המכירות של משרד הבטחון על פי מכרזים (ראה גם "מכירת עודפים" בדו"ח זה עמ' 559). חלק קטן מהטובין בשווי של כ-25,000 ל"י נמכרו בשנת 1968 על ידי הדואר במישרין למשרדי ממשלה ולרשויות מקומיות. טובין, שאין אפשרות למכור אותם, מושמדים. בשנים 1966/67 ו-1967/68 הסתכמו תקבולי משרד הדואר ממכירת טובין, שלא היו ראויים לשימוש, בכ-1,225,000 ל"י בקירוב.

1. בדיקת הסיכורים הקיימים להעברת הטובין לאחר השימוש למחסנים העלתה:

— עד אמצע 1968 לא קבע משרד הדואר הוראות נוהל להעברת טובין, שאינם ראויים לשימוש, ממקומות העבודה למחסנים. הדרכים, שהלכו בהן שירותי ההנדסה, לא היה בהן כדי להבטיח, שאמנם תוחזר מלוא הכמות, שצריך היה להחזירה: בפקודות עבודה לפירוק ציוד של קווי טלפון ("טורים") עיליים והוצאת כבילים ישנים לא צוינו כמויות הציוד המשוערות העומדות להיות מפורקות. במחסני העבודה — פרט לאלו שהונהגו בהם שיטות רישום ממוכנות (ראה לעיל) — לא נהגו כרטיסי מלאי לכבילים, בכללם חוטי הנחושת, שהוחזרו בכמויות גדולות לאחר הפירוק. במקרים רבים לא צורפו למשלוחים תעודות משלוח בציון הכמויות; לא היה גם נהוג לשקול את הטובין לפני העברתם למחסן המרכזי.

בשנים 1964 ו-1965 נהגו שירותי ההנדסה במחוז תל אביב והמרכז למסור על פי מכרז עבודות פירוק של טורים עיליים לקבלנים פרטיים, ולאחר פירוק הציוד היה עליהם להעבירו למחסן המרכזי בתל אביב.

— בעת מסירת העבודה לקבלנים לא הוכנו אומדנים של משקל חוטי הנחושת שעל הקבלן להחזיר. בתעודות משלוח, שמולאו עם העברת החוטים למחסן, צוין משקלם בק"ג בדרך של אומדן גרידא, והחוטים לא נשקלו עם הכנסתם למחסן המרכזי. אי ציון נתונים על משקלם המשוער של חוטי הנחושת ואי-שקילתם בעת הקבלה מנעו את האפשרות לבדוק, אם מלוא הכמות, שצריכה הייתה להיות מוחזרת למחסן, אמנם הוחזרה.

2. בכל אחד מהמחסנים המרכזיים בירושלים, בתל אביב ובחיפה מתנהלים כרטיסים לרישום הכמויות המוחזרות של טובין, שאינם ראויים לשימוש. נבדקו כ-30% ממשלוחי ההחזרה בשנים 1966/67 ו-1967/68.

— סדרי ניהול המלאי והרישום בכרטיסים לא תאמו את הוראות התכ"ם. כמחצית מהמשלוחים שנבדקו לא היתה מלווה תעודות משלוח. במקרים רבים נרשמה בכרטיסי המלאי קבלתם של הטובין בפיגור של כמה חודשים; כמויות הטובין נרשמו בכרטיסים בלא שנשקלו; במקרים לא מעטים נרשמו בכרטיסים כמויות קטנות בהרבה מאלה שנרשמו בתעודות המשלוח עם העברה ממחסני עבודה למחסנים המרכזיים. מחלקת אפסנאות ומחסנים של הדואר לא נהגה לערוך השוואה של המצאי לרישום.

— הביקורת השוותה את המצאי המשוער, שהוערך על ידי המחסנאי לרישום, והעלתה, שלגבי טובין אלה עלה המצאי בהרבה על הרישום בכרטיסים:

(א) באוקטובר 1965 ובספטמבר 1967 העביר מהנדס איזור טבריה למחסן המרכזי בחיפה חוטי נחושת גלויים: הכמות, שניקב בתעודת משלוח אחת, היתה 1,000 ק"ג, אולם בכרטיס המלאי נרשמה כמות של 100 ק"ג בלבד; הכמות, שניקבה בתעודות משלוח אחרות היתה 1,500 ק"ג, אולם בכרטיס המלאי נרשמה כמות של 200 ק"ג בלבד.

(ב) במחסן חיפה, יתרת הכמות של כביל נחושת מצופה עופרת בכרטיס היתה 7,808 ק"ג ליום 20.5.1968, בעוד שהמצאי הגיע לפי הערכת המחסנאי ל-50,000 ק"ג ומעלה. במחסן תל אביב יתרת המלאי של כביל נחושת מצופה עופרת בכרטיס היתה 1,202 ק"ג ליום 5.5.1968, בעוד שהמצאי הגיע ל-14,000 ק"ג ומעלה.

— כיסוד לקביעת הכמויות, שעל מכירתן עמדו להיערך מכרזים על ידי מחלקת המכירות של משרד הבטחון, לא שימשו הרישומים בכרטיסים, אלא השערותיהם של המחסנאים על המצאי, כפי שנמסרו על ידיהם בעל פה. כדי להגיע להתאמה של הכמות שנמכרה לרישום, ערכו המחסנאים, עם ניפוק הטובין למכירה, רישום על קבלת טובין כביכול כדי גודל ההפרש שבין המנופק לרישום:

(א) במחסן ירושלים, לפי הרישום בכרטיס היתה יתרת המלאי של כביל נחושת מצופה פלסטיק 580 ק"ג ליום 24.9.1967. בתקופה שמאותו תאריך ועד סוף ינואר 1968 לא הראה הכרטיס רישומים על קבלת טובין. בימים 22.1.1968 עד 24.1.1968 נופקה למכירה במספר משלוחים כמות של 18,385 ק"ג, כדי להתאים את הרישום בכרטיס לכמות שנופקה נערך עם ניפוק כל משלוח רישום על קבלת משלוח בגודל ההפרש שבין הכמות המנופקת לבין הרישומה.

(ב) במחסן חיפה, לפי הרישום בכרטיס הייתה יתרת המלאי של כבילי נחושת מצופה פלסטיק ליום 11.11.1967 10,323 ק"ג.

ביום 23.2.1968 נופקה למכירה מהמחסן כמות של 37,210 ק"ג. גם במקרה זה נערך באותו יום רישום על קבלת 26,887 ק"ג במחסן לצורך ההתאמה; ביום 6.5.1968 נרשם בכרטיס הניפוק של 77,760 ק"ג שנמכרו. מאחר שקודם לאותו רישום לא הראה הכרטיס אלא יתרה של 59,643 ק"ג, נערך בו ביום רישום משלים על קבלת כמות של 25,000 ק"ג, ולאחר מכן נשארה בכרטיס יתרה של כ-7,000 ק"ג.

(ג) מהמחסן בתל אביב נופקה למכירה בדצמבר 1966 כמות של 31,870 ק"ג כביל נחושת מצופה פלסטיק. הכרטיס הראה ליום 4.12.1966 5,479 ק"ג בלבד. ביום 6.12.1966 נערך רישום של 26,611 ק"ג, והיתרה בכרטיס הסתכמה בכ-300 ק"ג. ב-31.10.1967 נופקה למכירה מהמחסן בתל אביב כמות של 28,870 ק"ג כביל נחושת מצופה פלסטיק. היתרה בכרטיס לתאריך 30.10.1967 לא הראתה אלא 8,759 ק"ג; ב-31.10.1967 נרשמה קבלה של הכמות המשלימה.

כתוצאה מהליקויים בניהול וברישום כרטיסי המלאי ובהעדר פיקוח נאות נתאפשרה הגניבה שנתגלתה בנובמבר 1967 (ראה לעיל). בין היתר, הוצאו גם טובין שאינם ראויים לשימוש בכמויות גדולות בהרבה מאלה שנמכרו לפי המכרזים של משרד הבטחון.

3. בדיונים בין נציגי משרד הדואר לבין נציגי משרד הבטחון בסוף דצמבר 1966 נקבעו הסדרים מפורטים על תהליך מכירת הטובין שלאחר השימוש.

— בהתחשב בהיקף הגדול של מכירת טובין שאינם ראויים לשימוש מדי שנה בשנה, מן הצורך היה שמשרד הדואר יקבע סדרי בידוק, שיהא בהם כדי להבטיח פיקוח מקיף על תנועת הטובין; שהמשרד יבטיח שיהיו בידו כל המסמכים המתייחסים למכירה לרבות תוצאות המכרז; ושתיעשה מפקידה לפקידה התאמה של חשבונות משרד הדואר אל חשבונות מחלקת המכירות של משרד הבטחון. משרד הדואר עוד לא קבע הסדרים של ממש בתחום זה.

— בשנים 1966/67 ו-1967/68 לא המציא המחסן בחיפה למחלקת האפסנאות והמחסנים את התעודות על שקילת המשלוחים, שנופקו למכירה מהמחסן, וממילא הן לא הומצאו גם למחלקת הכספים והחשבונות, ולא ניתן היה לבדוק אם הנתונים בתעודות השקילה והים עם אלה שבשוברי הניפוק מהמחסן. באותן שנים נופקו למכירה מהמחסן בחיפה טובין בשווי של כ-700,000 ל"י.

— לא היה מעקב אחרי תנועת המשלוחים ממחסני הדואר למחסני משרד הבטחון בצריפין. בתקופה מאפריל 1966 עד סוף אפריל 1968 נרשמו נתונים רק על 20 מבין 80 משלוחים מאותה תקופה.

4. במהלך הביקורת נבדקו סדרי השמדת טובין, שבוצעו על ידי משרד הדואר. בהתאם להוראות התכ"ם, על הוועדה המתמדת לחיסול בלאי לבדוק את הפריטים שיש לחסל, לחקור את הסיבות שהביאו להתבלות ולהגיש דו"ח בצירוף מסקנותיה והמלצותיה להחלטת הנהלת המשרד.

— בדיקת דו"חות הוועדה משנים 1966/67 ו-1967/68 העלתה, שהוועדה לא ציינה בהחלטותיה את הסיבות להתבלות הצידוד, ומשום כך לא יכלה הנהלת המשרד לקבוע איזו פעולה יש לנקוט, כדי למנוע, במידת האפשר, התבלות מהירה.

— הוועדה לא נהגה להכין פרוטוקולים על ביצוע השמדה. לא ניתן איפוא לקבוע, אם קוימו הוראות התכ"ם בדבר סדרי השמדת הבלאי.

5. שירותי ההנדסה צורכים כמויות ניכרות של בדיל הלחמה בעבודות בינוי הרשת. הצריכה השנתית היא כ-40 טון. את מלוא הצריכה מספק הדואר מייצור עצמי במסגריה שליד המחסן בחיפה. שווי הייצור של בדיל ההלחמה, לפי העלות, היה בשנת 1967/68 144,000 ל"י. כחומרי גלם לייצור משמשים: עופרת מכבילי עופרת מפורקים, שאינם ראויים לשימוש; ובדיל נקי, שהדואר מייבא מחו"ל.

— במחסן בחיפה לא קיים רישום של כמויות העופרת המיועדות לייצור בדיל הלחמה. במועד הביקורת היו במחסן, לפי הערכת המחסנאי, כ-30 טון גושי עופרת, שלא נרשמו בכרטיס המלאי.

— הן מחלקת האפסנאות והן יחידות אחרות במשרד הדואר לא ערכו במשך שנים רבות השוואות של המצאי לרישום. בהשוואה, שנערכה על ידי הביקורת במחסן בתל אביב ב-6.5.1968, נקבע שלפי הרישום בכרטיס צריכה היתה להיות כמות של 11,442 ק"ג בדיל הלחמה, ולאמיתו של הדבר לא היה אלא מצאי של 247 ק"ג. לביקורת הוסבר,

שסיבת החסר היא בגניבה, שנתגלתה במחסני הדואר בנובמבר 1967. החסר נאמד ב-80,000 ל"י.

*

על הצורך בשיפור נהלי הטיפול במחסני טובין ובייעול סדרי הפיקוח בהם, כדי למנוע חסר, עמד מבקר המדינה פעמים מספר בדו"חותיו השנתיים. הממצאים הרבים, שהועלו בעת הביקורת, מצביעים על כך, שעוד לא עלה בידי משרד הדואר להנהיג הסדרים נאותים לעיתוד המלאי בהתאם לצרכים, לרישום הטובין שנרכשו ולפיקוח על תנועתם. לא הונהגו סדרי בידוק על תנועת הטובין שלאחר שימוש — קבלתם, אחסנתם, והטיפול במכירתם. תנאי האחסון והבטיחות, בעיקר במחסני העבודה, עדיין אינם מניחים את הדעת.

ניהול רכב הדואר

למשרד הדואר צי רכב גדול ומגוון לביצוע משימותיו. לניהולו, להפעלתו ולתחזוקתו של רכב הדואר אחראית מחלקת הרכב והמוסכים, שמרכזת בתל אביב. ליום 31.3.1968 מנתה מחלקת הרכב והמוסכים 546 עובדים, מהם 440 נהגים ביחידות הדואר השונות; הם כפופים מבחינה מינהלית למחלקה. מספר כלי הרכב של הדואר היה ביום 31.3.1968 628 מכוניות ו-177 קטנועים.

תקציב המחלקה לשנת 1968/69 הסתכם ב-13,785,000 ל"י, מזה 13,073,000 ל"י לפעולות ו-712,000 להוצאות מינהל וארגון ולהוצאות חד-פעמיות. מהסכום שהוקצב לפעולות נועדו: שכר עבודה, שעות נוספות, עובדים ארעיים, הפרשות לפנסיה ולפיצויים — 6,593,000 ל"י; דלק — 2,350,000 ל"י; שכירת מכוניות — 1,730,000 ל"י; תחזוקה, בלאי, ביטוח ורשיונות — 2,400,000 ל"י.

להלן נתונים על ההוצאה בפועל לעומת התקציב בשנים 1965/66 עד 1967/68 (באלפי ל"י).

ההוצאה	התקציב	
8,698	9,683	1965/66
10,746	12,210	1966/67
11,390	13,763	1967/68

לתחזוקת הרכב ולטיפול המינהלי והטכני בו מחזיקה המחלקה בשלושה מוסכים מרכזיים — בירושלים, בתל אביב ובחיפה — ובעוד שני מוסכי משנה באשקלון ובבאר שבע.

ביקורת על דרכי ניהול רכב הדואר נערכה בשנת 1963, וממצאיה סוכמו בדו"ח השנתי 14 (עמ' 152). בשנים 1964 ו-1966 נערכו בדיקות חוזרות, וממצאיהן סוכמו בדו"ח השנתי 15 (עמ' 164) ובדו"ח השנתי 17 (עמ' 194). בחודשים אפריל — יוני 1968, חזר ובדק משרד מבקר המדינה את דרכי ניהולו של רכב הדואר.

מידת ניצול הרכב

תפקידה העיקרי של המחלקה הוא להעמיד באורח סדיר לרשותם של שירותי הדואר השונים את הרכב הדרוש למילוי תפקידיהם. הדבר מחייב תחזוקת הרכב, תיקון קלקולים מוקדם ככל האפשר ותחזוקת עתודה (רזרבה), שיהא בה כדי להבטיח את סדירות העבודה, בלא שתעלה על גבולות הכדאיות המשקית.

— משרד מבקר המדינה ניתח את מידת ניצול רכב הדואר בחודשים אוקטובר 1967 עד ינואר 1968 וקבע, שבמחוז ירושלים והדרום הגיע שיעור הניצול הממוצע ל-78% במחוז תל אביב והמרכז — ל-91%, ובמחוז חיפה והצפון ל-85%. השיעור הממוצע של כלי הרכב בתיקון היה: במחוז ירושלים והדרום — 11.5% במחוז תל אביב והמרכז — 5.2%, ובמחוז חיפה והצפון — 4.9%. אחוז המכוניות בעתודה במחוז ירושלים והדרום היה בממוצע — 11%, במחוז תל אביב והמרכז 4, ובמחוז חיפה והצפון — 10. הדואר לא עמד במידה מספקת על סיבת ההפרשים הניכרים במחוזות; ההבדלים הגיאוגרפיים שביניהם מסבירים אותם רק באופן חלקי. עד לסיום הביקורת, בסוף יוני 1968, לא הוציא משרד הדואר הוראות לקביעת ממדי העתודה. (ראה גם בדו"ח זה "מינהל הרכב הממשלתי" עמ' 40).

לשם מעקב אחר יעילות ניצולו של הרכב הנהיגה המחלקה טופס ריכוז חודשי. על כל מכונית חייב הממונה על המוסכים למלא טופס ולרשום בו את אי-הפעלת הרכב בפירוט הסיבות: תיקון מחמת תאונה; טיפול מונע; המתנה לתיקון; חוסר חלפים; חוסר נהג.

— במחוזות ירושלים והדרום ותל אביב והמרכז לא הקפידו מפקחי המוסכים על ציון מפורט של הסיבות להשבת הרכב. כתוצאה מכך לא הייתה אפשרות לקבוע, מה הן הסיבות הממשיות להשבתה, גם כשהייתה ממושכת, ואלו צעדים יש לנקוט לתיקון המצב בעתיד.

נהיגה עצמית

בעבר היה רובו הגדול של הרכב נהוג בידי נהגים, שהנהיגה היא מקצועם, ודבר זה הביא במקרים רבים לאי-ניצול חלק ניכר מזמן העבודה, במיוחד כאשר תפקידו של הנהג הצטמצם להסעת עובדי תפעול אל מקום העבודה ובחזרה. בשנת 1967 עשה הדואר מאמצים להנהיג סדרי עבודה, שעובדי התפעול עצמם ינהגו ברכב שלרשותם, כל אימת שניתן הדבר. אולם המעבר לנהיגה עצמית נתקל בקשיים, בכללם התנגדות העובדים ונציגיהם, ועד אמצע שנת 1968 הועברו רק 87 מכוניות לשיטה של נהיגה עצמית. הביקורת דנה עם הנהלת הדואר בעניין, והצביעה על הצורך לגבור על הקשיים כדי להגיע לאחוז יתר גבוה של נהיגה עצמית. בדרך זו ניתן יהיה לחסוך — לפי אומדן זהיר — מאות אלפי ל"י בשנה. עם זאת ברור, שגם להבא יישארו תחומים תפעוליים, שבהם יש להעדיף נהיגה על ידי נהג.

באוקטובר 1968 הודיע משרד הדואר, שהוא ימשיך במאמציו להגדלת השימוש במכוניות בנהיגה עצמית.

הוראות האוצר אוסרות שימוש ברכב ממשלתי לנסיעות פרטיות. לגבי רכב בנהיגה עצמית קובעות הוראות האוצר, שאין להשתמש בו לנסיעות פרטיות אלא באישור מוקדם של מינהל הרכב הממשלתי ובמילוי התנאים הבאים: הקילומטר/הכולל לנסיעות פרטיות לא יעלה על 300 ק"מ לחודש, ורדיוס הנסיעה לא יעלה על 20 ק"מ ממקום החניה הקבוע של הרכב; הרכב לא יופעל בשבתות ובחגים. חלף רשות השימוש ברכב מנכים 30 ל"י

ממשכורתו של העובד המורשה. השימוש ברכב לנסיעות פרטיות, בגבולות האמורים, אושר ל-25 מבין 87 העובדים, שביניהם רכב בנהיגה עצמית (8 בירושלים, 10 בתל אביב, 7 בחיפה).

— הדואר לא הפעיל פיקוח נאות, שהשימוש ברכב לנסיעות פרטיות ייעשה לפי תנאי האישור. כשנתברר, שעובדים פעלו בניגוד לאישור לא ננקטו נגדם אמצעים.

בבדיקות, שערכו עובדי מוסך תל אביב בשנת 1967 בנוגע לשימוש ברכב בנהיגה עצמית נקבע, שבמקרים רבים לא חנה הרכב לאחר שעות העבודה במקומות שהוסכם עליהם, או נראה במקומות מרוחקים מ-20 ק"מ ממקום החניה הקבוע, או נראה בדרכים בשבתות ובחגים. הנהלת המחלקה אמנם שלחה מכתבי התראה לנוהגים, אולם כמה מהם לא שרו להתראות.

באוקטובר 1968 הודיע משרד הדואר, שהוציא הוראות, שיש בהן כדי להבטיח פיקוח על השימוש ברכב; נגד העוברים על ההוראות יינקטו צעדים משמעותיים.

צריכת הדלק

אחד מסעיפי ההוצאה הגדולים של המחלקה הוא סעיף ההוצאה של תדלוק הרכב. בשנת 1966/67 הגיעה ההוצאה מסעיף זה לכדי 1.9 מליון ל"י. לשנת 1967/68 הוקצב סך 2.5 מליון ל"י והוצא באותה שנה סך 2.2 מליון ל"י; ההקצבה ל-1968/69 היא בסך 2.3 מליון ל"י.

1. בדו"ח השנתי 14 (עמ' 153) הצביע מבקר המדינה על כך, שהדואר לא קבע תקנים לצריכת הדלק של המכוניות לסוגיהן ולדגמיהן, תוך התחשבות בתנאים שבהם הן מופעלות; היו הפרשים ניכרים בין צריכת הדלק למעשה לבין הצריכה הסבירה בשים לב לתנאי העבודה המיוחדים של מכוניות הדואר. ביוני 1965, כשנתיים לאחר תום הביקורת, הודיע הדואר במכתבו למינהל הרכב הממשלתי, שבדעתו לקבוע תקן לצריכת דלק לסוגי הרכב שברשותו, ולעקוב אחר הסטיות מהתקן וסיבותיהן. באוגוסט 1965 העביר הדואר למפקחי המוסכים את התקנים, שקבע מינהל הרכב הממשלתי, והורה כי תקני צריכת דלק, כפי שנקבעו על ידי מינהל הרכב הממשלתי, ישמשו כמכשיר פיקוח על צריכת הדלק ברכב הדואר; סטיות בולטות מעל ל-15% מהתקנים ייבדקו על ידי מפקחי המוסכים.

— משרד מבקר המדינה בדק את הנתונים על צריכת הדלק של כל מכוניות הדואר לסוגיהן בתקופה של ארבעת החודשים אוקטובר 1967 עד ינואר 1968. נתברר שכמויות הדלק, שצורכות רבות מהמכוניות, עלו בכדי 50% ומעלה על הנקבע בתקני מינהל הרכב הממשלתי.

באוקטובר 1968 הסביר הדואר למשרד מבקר המדינה, שהתקנים, שנקבעו על ידי מינהל הרכב הממשלתי, אינם הולמים את רכב הדואר, שכן אינם מביאים בחשבון את הנסיבות המיוחדות, שבהן הוא פועל. הדואר עושה לקביעת תקנים לרכבו על פי נסיון העבר.

משרד מבקר המדינה עמד, כאמור על חוסר תקנים עוד בשנת 1963, ובשנת 1965 אימץ הדואר את תקני הדלק, כפי שנקבעו על ידי מינהל הרכב הממשלתי. אם לא הלמו אותם תקנים את צורכי הדואר, תמוה, על שום מה השהה המשרד את התאמת התקנים במשך שלוש שנים, עד כי היה צורך בביקורת מחודשת, כדי שיוציא אותה אל הפועל.

2. צריכה בלתי סבירה של דלק יכולה להיות תוצאה מקלוקל מיכני במנוע, משיטת נהיגה לא יעילה ועוד סיבות שבחלקן הגדול ניתן לקבוע אותן רק בסמוך לגילוי

הסטייה מהסביר. לשם פיקוח מנהלת המחלקה רישום של צריכת הדלק החודשית לכל מכונת. הרישום נעשה בפיגור של חודש עד חודש וחצי, ועל כן לא היה בידי המחלקה לקבוע בעוד מועד את הסיבות לצריכה בלתי סבירה של דלק, אם הייתה כזאת. להגברת הפיקוח על צריכת הדלק הציעה הביקורת, שהדואר יאמץ לו שיטה, הנהוגה בכמה מוסדות בארץ, המחזיקים במאגר רכב דומה לזה של הדואר, ושלדבריהם הוכחה כיעילה. עיקרי השיטה: קביעת תקן דלק מציאותי לכל סוג של מכונות; רישום ודיווח מעודכנים על צריכת דלק בצמוד לקריאת המונה; בדיקת כל סטייה לא סבירה עם גילוייה.

באוקטובר 1968 הודיע הדואר, שהוא חותר להנהיג את השיטה המוצעת ולהתאימה לתנאים המיוחדים, שבהם פועל רכב הדואר.

תיקון רכב

כדי לרכז נתונים על הטיפול במכונות ולקיים פיקוח על רמת התיקונים, סבירות הזמן המושקע בכל תיקון וההוצאות על חומרים וחלפים הנהיגה מחלקת הרכב והמוסכים מערכת טפסים לרישום הנתונים האמורים.

— במקרים רבים לא נרשמו הנתונים הדרושים במלואם, והרישום לא שיקף נכונה את הטיפולים במכונות. במצב זה אי אפשר היה לקיים פיקוח של ממש על רמת כושרו של הרכב, סבירות הזמן המושקע בכל תיקון וההוצאות הכרוכות בביצועו. בהעדר רישומים מלאים אף לא ניתן היה להיעזר בהם לצורך השוואה של יעילות העבודה של הסדנאות במחוזות.

באוקטובר 1968 הודיע משרד הדואר, שקיבל בינתיים מסקנותיו של סקר, שהוזמן עוד בינואר 1967 ממחלקת או"ש של המשרד, בדבר שיטות ונהלי העבודה במשרדי המוסכים. לפי מסקנות אלה החלה מחלקת הרכב והמוסכים בתכנון השינויים הדרושים ובביצועם.

— תיקון רכב הדואר מבוצע במוסכים של הדואר בירושלים, בתל אביב ובחיפה, וכן באשקלון ובבאר שבע. קיום סדנאות באותן חמש ערים בלבד גורם קשיים. קרו מקרים, שעם קלקול במכונת, שהנהג לא יכול היה לתקנו, גם כשהיה זה קלקול קטן, הועברה המכונת מהמקום, שבו קרתה התקלה, אל המוסך המרכזי, אפילו היו שני המקומות מרוחקים זה מזה.

— עוד בשנת 1966 עמדה המחלקה על כך, שבכל איזור, שבו פועלות עשר מכונות ומעלה, ימונה רכו רכב בעל כשירויות טכניות, שיהיה אחראי לאותו רכב מבחינה מינהלית וטכנית. בהתחשב בפיזור הרב של רכב הדואר עמדה הביקורת על הצורך בהפעלת התכנית בהקדם. משרד הדואר הודיע, שנמצאת בדיון תכנית להכשרת מגרשי חנייה, שבכל אחד מהם ירוכזו עשר מכונות ומעלה ועליהן יופקד עובד, שיפקח על הרכב מבחינה מינהלית ומקצועית.

רכישת שרולי נייר

משרד הדואר רוכש כל שנה כמויות ניכרות של שרולי נייר לצורכי בידוד בעבודת הרשת. ההיקף הכספי של הרכישות היה בשנת 1965 — 34,000 ל"י, בשנת 1966 — 199,000 ל"י, ובשנת 1967 — 76,000 ל"י. מאז שנת 1961 ועד מארס 1967 פירסם המשרד שלושה מכרזים.

רכישות אלו נבדקו בשנת 1967 במסגרת רכישות משרד הדואר מספקים מקומיים; ממצאי הבדיקה סוכמו בדו"ח השנתי 18 (עמ' 201). צוין, שזה למעלה מעשר שנים רוכש הדואר שרוולי נייר מספק אחד בהנמקה, שהוא ספק יחיד. במקביל לשלושת המכרזים הזמין הדואר הצעות מספקים, אך לא מכל אלה, שלפי הרשימה שבידיו נמנים עם ענף הייצור של סלילי נייר כמו הספק, שממנו היה מזמין המשרד את שרוולי הנייר.

למכרז, שפורסם במאריס 1967, לא נתקבלה הצעה משום ספק מקומי — אף לא מזה, שממנו היה מזמין הדואר את המוצר. לפיכך פנה הדואר אל ספקים בחו"ל, וביקש מהם להמציא לו הצעות מחירים. במאי 1967 נתקבלו שלוש הצעות, ומהן נתברר, שמחיר היבוא סי"ף בתוספת מכס נע בין 4.21 ל"י לבין 6.93 ל"י לחבילה, לפי סוג המוצר, לעומת 11 ל"י, ששילם הדואר לספק הישראלי.

על אף ההפרשים הגדולים בין מחירי היבוא לבין מחירי הספק הישראלי המשיך הדואר להזמין מהספק האמור את המוצר במחיר של 11 ל"י לחבילה; המדובר איננו במוצר מוגן, ועל כן ניתן היה להזמין מחו"ל. השווי הכספי של הכמות, שנרכשה מיוני 1967 עד יוני 1968, היה בסך 130,000 ל"י בקירוב.

משרד מבקר המדינה העיר למשרד הדואר, שגם גישה של העדפת תוצרת הארץ על תוצרת חוץ — שאין לה סימוכין בהוראות החשב הכללי בענייני כספים ומשק (תכ"ם) — צריכה להיות מלווה שיקולי מחיר סבירים; במקרה דידן שילם המשרד מחירים, שהיו גבוהים בשיעור של 60% עד למעלה מ-100% מן המחירים, שנדרשו עבור תוצרת חוץ. לדעת הביקורת, לאחר שנודע למשרד, כי ניתן היה להשיג את המוצר במחצית המחיר מזה ששילם, היה עליו לנסות לצמצם, במידה ניכרת, את הפער בין המחירים, ומשלא עלה הדבר בידיו — לגשת להזמנת המוצר מחו"ל.

משרד הדואר הודיע, שבעקבות הביקורת עשה צעדים להבטחת רכישה של שרוולי נייר ושל מוצרים דומים במחיר הזול ביותר. ביולי 1968 החל להזמין שרוולי נייר מספק מקומי אחר במחיר נמוך כדי 30% מזה ששילם קודם. כן עומד הדואר לבדוק את כל המקרים של רכישות מספק יחיד; אם לא יצומצם הפער בין מחירי הייצור המקומיים לבין מחירי היבוא, ייבא חלק מרכישותיו.

לדעת הביקורת על החשב הכללי לתת הנחיות למשרדי הממשלה, שיבהירו באלה מקרים ועד איזה שיעור יש להעדיף מוצרים מתוצרת הארץ, גם כאשר מחיריהם עולים על מחירי היבוא.